

מראי מקומות- חולין קל"ה

ראשית הגז

(א) לא הספיק ליתנו עד שצבעו- כ' תוס' בב"ק (סו. ד"ה עד), שאין לומר דמיירי שצבע רק החלק שהפריש בעד הכהן, שהרי אין דין הפרשה בראשית הגז, ומה שהפריש לצד א' הוי כאילו לא הפרישו, ואם צבע חלק שהפריש לכהן, צריך ליתן חלק אחר להכהן, אלא מיירי שצבע כולו. וע"ע בחזון איש (בכורות י"ז(ב), ב'), דמעיכא נקט דאיכא דין הפרשה בראשית הגז, ובשולי הגליון חזר בו, והביא מהתוספתא דאם נאבד הראשית הגז שהפריש, דחייב באחריותו, וכן פסק הרמב"ם, וכ' דמה דא' במתני' לא הספיק ליתנו עד שצבעו פטור, היינו דצבע כולו, וכמש"כ תוס' בב"ק שם. וע' בדרך אמונה (ריש פ"י דבכורים, באור ההלכה ד"ה מ"ע) שהאריך בזה, וכ' דמרש"י בב"ק משמע דבאמת שייך ב"ה הפרשה, שכ' רש"י שם דקודם שצבעו מי שחטפו זכה בו, ודוחק לומר דחטף בכל הגז, אלא הפשטות הוא דחטף מה שהי' כבר מופרש לכהנים, וזכה בו. וכ' דגם נראה דנח' בזה הרמב"ם והרמב"ן בספר המצוות, דמהרמב"ם משמע שיש ענין של הפרשה, ומרמב"ן משמע דאין ענין של הפרשה כלל. וכ' דמה דתניא דחייב באחריותו אינו ראוי, דהא בעולת ראוי איכא ג"כ הפרשה, ומ"מ אם נאבד חייב באחריותו, וע"ש עוד. וע"ע בחזון יחזקאל (פרק י', א', חידושים), שרוצה לתלות בזה מה שנח' רבנן ור' אלעאי במי שקנה ראשית הגז מהבעלים, דת"ק ס"ל דחייב, ור' אלעאי ס"ל דפטור. וביאר החזו"י דנח' בזה, דהת"ק ס"ל דהפרשתו לאו כלום היא, וא"כ, אף אם מכר מה שהפריש, הרי זה כמוכר סתם גיזה, ועדיין חייב ליתן ראשית הגז לכהן. ור' אלעאי ס"ל דיש דין הפרשה, וא"כ כיון דהבעל הבית מכר ראשית הגז, שוב אינו חייב ליתן כלום לכהן, וגם הלוקח אינו חייב, דהו"ל כמזיק מתנות כהונה.

(ב) לא הספיק ליתנו עד שצבעו פטור- פרש"י, דקניי' בשינוי, דהו"ל כמזיק מתנות כהונה או שאכלן דפטור. וכ' התוס' הרא"ש (קלח.) דמיירי שמכוין לגזול, והלכך כשצבען קנאן בשינוי, והוי כמזיק מתנות כהונה, דגזלם ושינה אותם ממה שהיו, וכמאן דליתנהו דמי, דהא קנאן בשינוי. אבל אם לא כיון לגזול, אלא צבען בשוגג עם צמר שלו, והשביחם, אין זה מזיק, ולא קנאם בהאי שינוי, וא"כ עדיין יהי' צריך ליתנם לכהן. ומבואר מדבריו דכל הדין דפטור מראשית הגז משום שינוי היינו גופא משום דקנאו ע"י הדין דשינוי קונה בגזל, וממילא ע"י אינו עוד ממון כהן, והוי כמזיק מתנות כהונה. אבל ע' בחי' הגרי"ז על הרמב"ם (גור"א, עמ' 134, ד"ה ובעיקר), שהבין שהפטור מראשית הגז הוא מזה דנשתנה גרידא, דכיון דאין חפץ זה החפץ שהי' מעיקרא, ממילא אין שמו עליו, ופטור מראשית הגז [ומש"כ רש"י שפטור משום שמוזיק מתנות כהונה, היינו דכיון שהזיקו, ע"י ששינהו ועכשיו אינו ממון כהונה, א"כ הי' מקום לחיבו, אבל פטור משום דמזיק מתנות כהונה פטור], ולדבריו אין חילוק בין אם מכוין לגזול או לא.

(ג) פטור- פרש"י, משום מזיק מתנות כהונה פטור. והק' הרשב"א, למה אינו חייב מדין משתרשי, וכמו אנסו בית המלך דלעיל, דאמר' דאם בחובו חייב, והניח בקו'. וכן הק' הריטב"א לקמן (קלז:), ותי' דשאני הכא שעשה בהם שינוי בידים, וגלה בדעתו שנתכוין לגזולה ולהפקיע מן הכהן, וחשבי' ל' כמזיק לו ממון דמכליא קרנא דפטור, אע"ג דקא משתרשי ל' דומיא דאכלן, משא"כ בפורע חובו [וצ"ב. גם נראה מדבריו כדברי תוס' הרא"ש הנ"ל, דמיירי דוקא שמכוין לגזולה, ודלא כהגר"ז הנ"ל]. עוד הק' הראשונים, אם הפטור הוא משום מזיק מתנות כהונה, א"כ מה חי' לן ר' חסדא לעיל דמזיק מתנות כהונה פטור. ותוס' לקמן (קלז:) תי' דהי' שייך לפרש מתני' באו"א, דפטור היינו משום שצבעו א' א', קודם שבא לידי חיוב ראשית הגז, אבל אם כבר נתחייב ואח"כ צבען, שפיר חייב, קמ"ל ר' חסדא דאי"ז ביאור המשנה, אלא דפטור משום דמזיק מתנות כהונה פטור.

כשהגוף קדוש, אע"פ שאין הגיזה קדושה, מ"מ עובר משום לא תגזז. אבל כ' התוס' הרא"ש דא"א לפרש קו' הגמ' כן, דהא הגמ' לעיל הק' הא לאו בני גיזה נינהו, ומהו הקו', לימא דאח"כ, אסור לגזוז, אבל בא התורה לומר דאם עבר וגייז, פטור מראשית הגז. אעכצ"ל, דאינו מסתבר דהתורה צריך למעט למי שעבר וגייז. וע"ש עוד מה שהק' על רש"י, ולכן פי' דבעי למימר דמותר מן התורה לגזוז, כיון דהגיזות חולין הן, ולכן צריך התורה למעטו מדין ראשית הגז.

(ו) **אפ"ה, פשטה קדושה בכולה - פרש"י, אם** אמר חוץ מגיזתה, קדשה נמי גיזתה, דאידי דקדושת הגוף חמורה, פשטה בכל המחובר. וכ' התוס' הרא"ש, דלא הי' צריך לדחוק כן, דאפי' אם אמרי' דיכול לשייר הגיזה, דלא שייך כ"כ לגוף הבהמה, מ"מ יכולין לפרש דפשטה הקדושה בכולה, ולכן לא יוכל לשייר הכחש, ומעתה לא יוכל לגזוזה.

(ז) **חלה... כ' רחמנא עריסותיכם - ע' ברמב"ם** (בכורים י', י"ד), שפסק לענין ראשית הגז דשותפין חייבין, אבל הוא שיהי' בחלק כ"א וא' מהן כשיעור. וכפשוטו כוונתו לפסוק כשי' החכמים דפליגי על ר' אלעאי, וכן מבואר ברדב"ז ובביאור הגר"א (יו"ד של"ג). ואולם לענין חלה, פסק (שם, ו', ו') לענין חלה פסק הרמב"ם דעיסת שותפין חייבת בחלה, אף אם אין בחלק כ"א מהן כשיעור. ומזה הוכיח המנחת חינוך דהרמב"ם פוסק כר' אלעאי, דרק לענין חלה שותפין חייבין, אבל לענין ראשית הגז פטורין, ומה שחייבין היכא שיש שיעור לכ"א, היינו דחייבין כ"א מצד עצמו, דכל הדין דשותפין פטורין הוא רק היכא דרק בשותפות יש להם השיעור, אבל היכא דיש לכאו"א שיעור בפנ"ע, הרי הוא חייב מצד עצמו. ותמה ע"ז הגר"ח על הרמב"ם (בכורים י', י"ד), הא מבואר בסוגיין דר"א ורבנן פליגי גם בתרומה, ובתרומה ליכא שיעור מדאורייתא, וא"כ, אם לא פליגי אלא היכא שיש שיעור רק שיעור א' ביניהם, אבל היכא דיש שיעור לכאו"א לכ"ע שניהם חייבין, א"כ מה שייך מחלקותם לענין תרומה. ולכן כ' הגר"ח דנח' גם היכא שיש שיעור לכאו"א, דרבנן סברי

(ד) **ליפרוק וליתבי לי' - הק' תוס', אמאן קאי, אי** אמאן דעבר וגזז, אטו קנסא הוא דקנים משום דעבר וגזז לפדותו נלשון זה ק"ק, דאם קו' הגמ' הוא דמדאורייתא הי' שייך דין ראשית הגז בהקדש, מה שייך לומר דקנס, הא לא עבר כלום מדאורייתא, וע' בהערות להגר"ש, דביאר דקו' הגמ' אינו על הפסוק, אלא על המשנה, ובוזה שפיר שייך לומר דעבר וגזז, ויהי' שייך לקנסו, ואם על הבעלים שהקדישו, אמאי מחייבי, ואי אכהן, לא הול"ל לפרוק וליתבי, והניח בקו'. וע' בתוס' הרא"ש דכ' די"ל דמיירי שהבעלים שהקדישו גזוזה בשוגג, כסבורין שהגיזה שלהן, אע"פ שהקדישו הבהמה, וא"כ מועלין במה שגזוזה בשוגג, וכיון דמעל, נפק לחולין וקנאה בשינוי, וע"ז הק' דלפרוק, פי' יתן הדמים להקדש והגיזה יתן לכהן. וע"ז הק' הגמ' דצריך העמדה והערכה, פי', דאע"ג דמעל לא נפק לחולין, דבעינן העמדה והערכה, וגם ע"י פדיו' לא נפק לחולין אלא ע"י העמדה והערכה. וע"ע באבי עזרי (בכורים, י', א'-ב'), שכ' דמדברי הגמ' הי' שייך לומר דמיירי בכהן, ולשון הגמ' לפרוק וליתבי לאו דוקא, אבל מדברי הרמב"ם מבואר דלא פי' כן, שהרי כ' הרמב"ם יכול יהא חייב לפדות וליתן לכהן, וא"כ ע"כ לא מיירי בהכהן עצמו, וא"כ הדרה קו' לדוכתי'. ופי' האבי עזרי דמיירי דהקדיש בהמותיו לבדק הבית וגזוז, דבאמת הם עדיין שלו (ע"ש שהאריך להוכיח זה, דאף דהקדישן, הרי עדיין הם שלו, רק דקדושים הם, ולכן הוי פדיון הבעלים נקרא "גאולה" ופדיון אחר נקרא "מכירה", ועוד ראיות), וא"כ כמו דאם הי' גזוז צאנו הי' חייב בראשית הגז, ה"ה אם גזוז צאנו דהם ג"כ קדושים, ה"א דצריך לפרוק הגיזה וליתנה לכהן, קמ"ל קרא.

(ה) **אי הכי, קדשי המזבח נמי - פרש"י, לימא** דהתורה בא למעט אף קדשי המזבח, היכא דלא קידש הגיזות, ועבר וגזז. וע' באחרונים דהעירו על לשון רש"י, דאם לא קידש הגיזות, א"כ במה עבר במה שגזוז. וכ' המהרש"ל דט"ס הוא, וע' במהרש"א דכ' דשייך לקיים הגירסא, דעכ"פ איכא איסור דרבנן בקדשי מזבח, משא"כ בקדשי בדק הבית, ע"ש לביאורו. ואולם כבר העיר התוס' הרא"ש על לשון רש"י, וכ' דס"ל לרש"י דמה דאסר התורה גיזת קדשים, אי"ז משום איסור גיזה, אלא משום בזיון קדשים, הלכך,

דשותפין לעולם חייבין, ור"א סבר דשותפין לעולם פטורין (בראשית הגז). ומזה דס"ל להרמב"ם דאף לחכמים אין חיוב ראשית הגז אא"כ יש לכ"א שיעור חיובא, ביאר הגר"ח דהיינו משום שיש חילוק יסודי בין השיעור דאי' בחלה ובין השיעור דאי' בראשית הגז. דהשיעור לענין חלה הוא שיעור בהחפצא של המצוה, דאין החפצא של חלה חייב אא"כ אית בה שיעור חיובא. אבל לענין ראשית הגז אינו כן, אלא דהשיעור הוא בחיובא דגברא, דהא ראשית הגז אינו טובלת, וכל החיוב הוא חיוב על הגברא, ולכן לא שייך צירוף שיעורים בין חיוב ראובן לחיוב שמעון, ורק אם שיעור לכ"א בפנ"ע, אז שייך לחייבם (וע"ש עוד מש"כ להוכיח יסוד זה).

(ח) **ביתך דרך ביאתך - הק' תוס',** אמאי לא אמר שותפות דעכו"ם ככל הנ"ל, והניח בקו'. וכ' **הרשב"א,** דכיון דמזוזה חובת הדר הוא ולשמירה עשוי', א"כ אפי' אם שותף הוא בהעכו"ם, מ"מ ישראל הדר הוא וצריך שמירה, ולכן חייב. וע' בלב ארי' דהעיר דא"כ מה ס"ד דגמ' למעט שותפין בכלל מהא דכתי' ביתך, הא צריך שימור. ותי' די"ל דהבין דזהו תי' הגמ', למען ירבו וכו', דמשום שמירה הוא, ולכן ע"כ אף אם הבעלים שותפין הן, צריכין מזוזה. וע"ע **בשו"ע** (יו"ד רפ"ו, א') שפסק הרמ"א כשי' המרדכי דבית משותפת בין ישראל ועכו"ם פטור ממזוזה, וביאר הש"ך (ו') דב' טעמים בדבר, א' משום שהגוי שותף הוא בבית, וגם משום חשש סכנה, שלא יאמר הגוי שישראל עושה כשפים, אבל עכ"פ נראה דלא כדעת הרשב"א בסוגיין, ולכאנ' הדרה קו' לדוכתי', למה לא הביא הגמ' דביתך למעט שותפות ישראל ועכו"ם, וצ"ע.